

Kis lokál a pesti Broadway-n

Miss Arizona

Közvetlenül e szám nyomása előtt értesültünk arról, hogy a *Miss Arizona* bemutatóját őszre halasztották.

Ki menne el egy olyan mulatóba, ahol a sztárt Rozsnyainénak hívják? A Mici már jobban hangzik, franciás bája van, de inkább egy sanzonetthez és egy bohém-tanyához illik. Miss Arizona, az más. A revüipar mindig legyen kicsit amerikaias. Arra fölfigyelnek Mucsán. Tán még azon túl is.

Rozsnyaiék Arizona mulatója a harmincas években a Nagymező utcában állt. Miss Arizona, alias Mici, alias Rozsnyai Sándorné egyszer már reinkarnálódott, méghozzá ugyanott, „a pesti Broadway-n”, az időközben Thália Stúdióvá keresztelt eredeti helyszínen; Esztergályos Cecília játszotta. Most Sándor Pál koprodukciós filmjében elevenedik újjá a regényes mulatótörténet. Nemzetközi sztár, Hanna Schygulla alakítja a legendás mulató-tulajdonosnőt és énekesnőt, aki a nehéz háborús időkben is kitartott félzsídó férje mellett; őt egy másik nemzetközi sztár, Marcello Mastroianni játssza. Schygulla hét évet öregedett azóta, hogy mint Willie, a Lili Marleen-dalocska sztárja énekelgetett a nácioknak a náci ellen, és zsidó szerelmének kedvéért az antifasiszta ellenállásba is besegített. Fassbinder filmje Sándor Pál *Miss Arizona*jával egy időben jutott el Budapestre; az időzítés nem a legszerencsésebb.

Am nem minden tanulság nélkül való. Fassbinder szemérmetlen profi mozit csinált, ami abban tér el a nemzetközi (amerikai) szabványtól, hogy őrzi a rendező száraz racionalitását; nem melodramai, csak bombasztikus. Halálbiztos szakmaisággal megírt for-

zött játszódik. A történet meglehetősen kalandos, attól kezdve, hogy Mici első férjét — gyaníthatóan bizonyos elrejtett gyémántok miatt — megölik, az özvegy és kisfia pedig a védelmiükre kelt Rozsnyaival együtt külföldre szöknek. Az Olaszországban szerencsés véletlen folytán előkerült gyémántokból itthon fölépítik az Arizonát, egészen addig, hogy Rozsnyait deportálják, Mici pedig a mulató romjai közül török útlevéllel ismeretlen helyre távozik. Ez utóbbi tényeket a film befejezésekor inzert adja a néző tudtára.

Úgy gondolhatnánk, ebből az anyagból akciódús mozidarabot lehet készíteni. Ehhez képest meglepő, milyen kevés történik a *Miss Arizona*-ban. S az sem történet. A történet ugyanis mese, aminek folyamata van, a szereplőknek pedig sorsuk, amely alakul. A *Miss Arizona*-ból mindkettő hiányzik. Ennek az lehet az oka, hogy mindig akkor látjuk a szereplőket, amikor nem történik velük semmi. Mintha Ragályi Elemér harmóniát kereső, nyugodt kamerája valami fatális véletlen folytán állandóan rosszkor érkezne a helyszínre. Vagy túl korán, vagy túl későn.

Egy olasz hajón például hosszan elidőzik a szépen terített asztalok és az elegáns vendégek fotogén látványán, miközben az „Arizona-trió” számunkra (mozinézók számára) első nyilvános föllépését rögtönzi a fedélzeten. Vagyis — rendezői késleltetésre — lemaradt az első közös ihlet

„Ebből ki lehetett volna találni valami...”
(Marcello Mastroianni és Hanna Schygulla)

pillanatról, amikor *in statu nascendi* tetten érhetne volna a létfenntartó és komédiás ösztön kényszerítő erejű összekapcsolódását, illetve eredményét, az első „művészi produkciót”. Ez lenne az a pont, ahol megérezhetnénk a köztük lévő emberi affinitást, a két munkanélküli csepűrágó véletlen találkozásának „drámai sorsszerűségét”. Akkor visszamenőleg tartalommal teltődne az a korábbi jelenet, amelyben mindketten sikertelenül próbálkoznak egy pesti varietében zajló meghallgatáson, és Rozsnyai nem kis lélekjelenléttel kellékpisztolyt szegezve a gyémántkeresők mellének, kiszabadítja a véresre vert Micit. (Ami legalább olyan attrakció, mint zenebohóc-száma a preparált zongorával; a film végéig sem voltam képes rájőnni, hogyan vitte magával a meghallgatásra.)

A hajójelenetben kellene megtudnunk, valójában kicsodák ők ketten. Ezt nem helyettesítheti az a megelőző rövid dialógus, amelyből kiderül, hogy Mici férje gazdag volt, de Mici nem szerette, Rozsnyai pedig félolasz és félzsídó. Ez tipikus dramaturgiai célzatú dialógus, az adott pillanatban tökéletesen hiteltelen és fölösleges, egyetlen funkciója, hogy tudomásunkra hozza a folytatáshoz nélkülözhetetlen alapinformációkat. Az összetartozás-érzésnek, az emberi kapcsolatnak azonban a szemünk látára kellene megszületnie.

Egy kicsit mindvégig olyan a film, mint az a bibliai előképsorozat, amelyet valamelyik olasz templomtéren adnak elő Rozsnyaiék. Kimerevített szituációk egymásutánja. A milánói Dóm előtti téren, a Duce képével díszített hatalmas transzparens: kipipálható az olasz fasizmus. Munkások és fasiszták verekedése egy előadáson: utalás a politikai helyzetre. Nincs valódi élet ezekben a képekben. Milyen steril, érzelemtelen, élelenség nélküli például az a jelenet, amikor a kislíú megtalálja a gyémántokat: tehervonat utaznak, tehenek között, és véletlenségből éppen Budapestre. A következő snitten, néhány eredeti híradófelvétel után már a fölépült Arizona mulató neonfényfóliara forog körbe. És milyen élet-telenül díszletszerű az Arizona bel-seje; egyetlen egyéni arc nem tűnik föl sem a vendégek, sem a személyzet között. Mellékszereplők és statiszták. Revügörlők semleges csapata. Átlagzene és átlagkoreográfia. Emelkedik és süllyed a színpad, de a híres liftező szeparék csupán egyszer játszanak, ráadásul egy hangsúlyosnak szánt pillanatban, ám megfelelő dramaturgiai előkészítés híján nemcsak hatás-talanul, hanem érthetetlenül is.

Nincs arcuk a szereplőknek. Még a Básti Juli játszotta barátnőnek és Kardosnak, a gyanús egzisztenciának sines, akiről Reviczky Gábor — forgatókönyvi támaszték híján — kép-telen eldönteni, spicli-e, fasiszta-e,

„Énekelni Kovács Kati énekel”
(Hanna Schygulla)

Bartók István felvételei

följelentő-e, vagy egyszerűen csak krakéler. Nem jár jobban a bizonytalan küldetéssel Pestre érkező amerikai újságíró (Urbano Barberini) sem, aki szerelmes Micibe; nem beszélve Udvaros Dorottyról, akinek annyi a szerepe, hogy föltűnjön, és bizonytalanságot keltsen Rozsnyai-val folytatott kalandja iránt. Leginkább még Zsótér Sándor tud valamelyes életet vinni Rozsnyaiék ener-vált fiába; paradox módon főként az öngyilkossági jelenetben.

De milyenek is lehetnek a mellékszereplők, ha maga a két főszereplő sem létezik? Mintha Diderot „üres hordó” elméletének fordítottjával próbálnának az alkotók, amikor nem a szereppel akarják feltölteni a színészt („aki önmagában senki és semmi”), inkább meg sem írják a szerepet, elegendőnek tartva az alakításhoz a színész személyiségét. Hosszas töprengés után egyetlen halvány egyéni vonást tudtam fölfedezni a két figurában: Mici prűderiáját. Ebből ki lehetett volna találni valamit. Egy prűd mulató-énekesnő és bártulaj-donos — az azért érdekes. Nem látom jelét annak, hogy ez bárkinek is eszébe jutott volna.

Ugy fest a dolog, hogy azt képzel-ték, Schygulla és Mastroianni elvi-zszik a filmet. Nem viszik el. Két hí-rességet látunk két órán át. Nem tu-dunk azonosulni velük, mert ők sem ember elcsodálkozik, mi minden *nem történt* Rozsnyaiékkal a nehéz hábo-rús időkben. Mindkét oldal finom együttműködési ajánlatot tett nekik,

s ők mindkét oldalt elutasították. Háborítatlanul játszottak a háború-ban, bizonyára azért, mert tisztessé-gesek maradtak. Jöhettek a zsidótör-vények, a legrosszabb, ami megeshet-tett, hogy Kardos lesüllyesztette a szeparét. Rozsnyait előszörre még a deportáló vagonból is kiment egy *deus ex mikrofon*. Hogy ki volt az il-lető, örök rejtély marad. Így aztán Schygulla és Mastroianni nem tehet mást: magát adja. Két tökéletesen ellentétes technikájú, nehezen össze-illő színész. Schygulla mindent ön-nen enigmatikus lényének sugárzására bíz. Mastroianni agyondolgozza ma-gát. Őt még Szabó Gyula szinkron-hangja is sújtja: a legképtelenebb vá-lasztás, amit csak ki lehetett gon-dolni. Varga Mária hangja jobb. Éne-kelni Kovács Kati énekel. De csak azért, hogy a skizofrénia teljes legyen. Ennél már csak az idegesítőbb, amik-or némely magyar szereplő angol szájmozgásra szinkronizálja önmagát.

Végül is a legnagyobb baj — gon-dolhatnánk —, hogy unalmas életük volt Rozsnyaiéknak. De ha már így esett, nem kellett volna fantáziálni, hogy mégis történjék velük valami? A tanulság mélyen jellemző nap-jainkra. Helyből nem lehet Holly-woodig ugrani. Legalább illik neki-futni.

KOLTAI TAMÁS

Miss Arizona — magyar, 1987. Rendezte: Sán-dor Pál. Írta: Alfredo Gianetti, Molnár Gál Pé-ter, Kovács János és Sándor Pál. Kép: Ragályi Elemér, Szabó Gábor. Zene: Armando Tro-vaioi. Díszlet: Bachman, Gábor, Rajk László, Luigi Quintili. Jelmez: Nicoletta Eroole, Fleach Andrea. Koreográfia: Mirella Agujaro, Gino Landi. Szereplők: Hanna Schygulla (Sugár Mici), Marcello Mastroianni (Rozsnyai Sándor), Zsótér Sándor (András), Alessandra Martinez (Márta), Urbano Barberini (Stalley), Garas Dezső (Áron), Básti Juli (Éva), Udvaros Do-rottya (Zsuzsa). Gyártó: Hunnia Filmstudió— Hungarofilm — Videodistributori Associati.